

Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci

Kristýny Večeřové

Motiv snu v díle Fjodora Michajloviče Dostojevského

(The motif of dream in the works of Fyodor Mikhailovich Dostoyevsky)

Předností předložené práce bezesporu je, že ve volbě i zpracování tématu Kristýna Večeřová od počátku projevovala samostatný přístup a odhodlání, a to i přes to, že pustit se do interpretace díla Dostojevského se dnes může zdát jako úkol v podstatě nemožný. Cíl práce si autorka stanovila jasně: motivický rozbor próz F. M. Dostojevského, konkrétně pokus o analýzu výskytu a funkce motivu snu a přidružených obrazů a témat. Pojednat o Dostojevského prózách pokud možno nově a neotřele, vyhnout se přitom povrchním zobecněním, se ukázalo být jako skutečně svízelné. Po počátečním tápavém přístupu (jehož reliktem jsou v definitivní verzi první dvě kapitoly práce) se tohoto úkolu autorka zhostila vcelku obstojně. Přesto však text nezůstal prost některých problematických míst a argumentačních lapsů – na což poukáží dále. Autorka však prokázala schopnosti nejen ve formulaci otázek, ale i v shromáždění relevantní literatury a jejím zapojení do vlastního výkladu, stejně jako v umění dospět k určitým jasným a neschematizujícím zobecněním. Výklad zůstává plně otevřen estetickým hodnotám sledovaných děl. Ke kladům práce náleží též vyrovnání se s odbornou literaturou jak domácí (Exner, Hrabal, Kautman ad.), tak zahraniční (mj. Kondratjev, Grossman, Bem, Mortimer). Domnívám se, že zlomovým bodem se pro pisatelku stalo setkání s knihou *Heterocosmica. Fikce a možné světy* (2003) Lubomíra Doležela, jejíž podněty (zejména pojem fikční svět) se pokusila vstřebat a zajímavým způsobem ve své práci rozvést. Zmíněná metodologie umožnila Večeřové pohlédnout na svět Dostojevského jako na specifický fikční svět, v němž sen často plní neočekávané funkce, jako je dynamizace děje, psychologizace postav, ponor do duševních krajin, mystika, vylíčení duchovních konfliktů a jejich katarze. Motiv snu se nachází na přechodném pásmu mezi různými rovinami fikčního světa a jeho dění. Některé autorčiny formulace, jako např.: „Osobní vyprávění, ač zůstává fikcí, vyvolává iluzi výpovědi o skutečnosti“ (s. 25), však vyvolávají otázky nad jejím pochopením povahy fikce.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, které bohužel nejsou plně argumentačně provázány, spíše působí dojmem nových počátků, často bez návazností na předešlý výklad.

První kapitola je čistě úvodní; nadměru stručně se Večeřová snaží obeznámit s motivem snu v literárních dějinách před Dostojevským, dlužna mnohé zůstala zejména období romantismu, pro něž je tento obraz je zcela klíčový a nezůstal bez silného vlivu právě na tvorbu FMD (autorka tento fakt na jednom místě letmo zmiňuje, ale daný typ práce by vyžadoval důkladnější prozkoumání, nebo alespoň svodku

dosavadního bádání na tomto poli). Dále: rozdělení narativů na „ilustrativní a syžetotvorné“ (s. 10) se mi nezdá příliš účelné, autorka se ho v dalším výkladu ani moc nedrží (nelze totiž tak snadno oddělit fikční postavu a fikční děj – jedno je vpleteno v druhé).

Druhá kapitola se zaměřuje již na samotný průzkum Dostojevského próz; vybírá z jeho děl ty pasáže, kdy jsou postavy konfrontovány se snem: buď se jim v rámci fikčního světa zdály, nebo přirovnávají svůj prožitek ke snu (klamu, blouznění). Večeřové závěr o narušení hranice mezi bdělým stavem a sněním, popřípadě realitou a snem je poněkud banální a samozřejmý, nebylo nutné kvůli němu podnikat tak heuristicky náročnou práci a třídit výskyt snové tematiky do jednotlivých podkategorií (klasifikace vůbec prozrazuje jistou samouúčelnost – co nám vlastně říká o fikčním světě FMD?). K názvu kapitoly: sen jako metafora přízračné skutečnosti – nevystupuje u FMD sen též jako pozitivní vize (přinejmenším v Snu směšného člověka)?

Skutečná analýza ale vzniká počínaje další kapitolou: tam se předešlá heuristická fáze teprve zúročuje, dotýká se více povahy narativní fikce u Dostojevského, způsobu vedení příběhu, nespolehlivosti vyprávění apod. Stěžejní část podle mého názoru tvoří čtvrtá kapitola, která se věnuje problematice snu jako vloženému narativu, tedy problematice fikce uvnitř fikce. Autorka se zabývá problematikou následnosti dějů a událostí, zlomům v životní dráze postav, zrychlenému vývoji postavy (jejího vědomí), dále tomu, zda sen má funkci prorockého vidění, zrychlenému posunu ve vývoji akce či konfliktu – obecně: roli snu v narativní dynamice. Zajímavým způsobem poukazuje na sepětí snu s momenty záchvatu, nemoci, afektu – to vše jsou momenty umocněného, koncentrovaného vidění (Dostojevského autopsie epileptických záchvatů), odtud jejich schopnost dynamizovat a akcelarovat dějovou zápletku. Zdárně dokazuje, jak se sféra duševního, skrytého, ztajeného – anebo právě snového –, účastní na skutečnosti v jiném řádu, prolamuje se do ní a spoluvytváří ji.

Kristýna Večeřová se v závěrečné, páté kapitole pokusila nahlédnout Dostojevského dílo jako celek a vyslovit se k jeho umělecko-filozofickému záměru. Formuluje postřeh o prohloubení prožitku (v celkové zkušenosti je podle ní rovnoprávně zastoupeno zakoušení bdělých, snových, mystických ad. složek), což spojuje s Dostojevského ideou živého života, kterou charakterizuje jako „přirozené, takřka instinktivní, neteoretické prožívání existence“ (s. 50). Tento závěr není zcela mylný, ale je značně redukcující: bylo potřeba zdůraznit, že Dostojevského ideologie má i jiné výrazné složky (více racionální názorová škála viz jeho publicistika, formulovaná zcela explicitně).

Při tvorbě textu bylo třeba čelit některým nesnázím (zejména překotnost vzniku jeho hlavní části), což je také možnou příčinou některých jeho nedostatků (značná formulační a stylistické škobrtnutí a nejasnosti, zmatenost a nedůslednosti některých tezí, jistá povšechnost úvodních kapitol, zkratkovitě závěry – slovem: nehotovost, syrovost). Přes tyto nedostatky text v některých svých pasážích výrazně vybočuje z průměru prací tohoto typu, práci k obhajobě doporučuji, kvůli zmíněným slabinám navrhuji známku velmi dobře.

V Praze dne 10. 8. 2017

Mgr. Hana Kosáková, Ph.D.